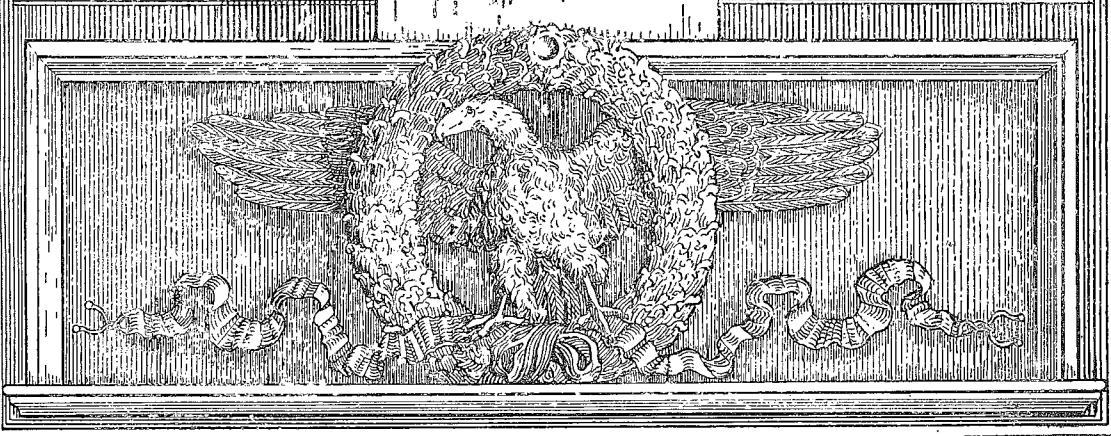

ALMA ROMA

QVIDQVID NON
POSSIDET ARMIS
RELLIGIONE
TENET

C.DEL VECCHIO.

Pro "ALMAE ROMAE,, Sociis

apud Commentarii Administratorem opuscula latine scripta venum dantur,
pretio quod sequitur:

JOSEPHI FORNARI Communia vitae. Phrases et formulae ad latina col-
loquia instituenda:

Fasc. II: *Voces animalium, De officiis.* – Lib. 3,00.

JOSEPHI FORNARI Fridianus et Francisculi prandium, Milesiae
fabulae scenis accommodatae apud ephebea facile agendis. – Singulæ
lib. 2.

HERMINII IACOBELLI In campo latinitatis novi flores. – Si tegu-
mento solut. lib. 5; si xyлина structura aureoque titulo decorat., lib. 6.

I. B. FRANCESIA Euplius, Ad Romam, Actiones dramaticae. – Sin-
gulæ lib. 1,50.

(*Iis vero qui extra Urbem hos libros mitti iubeant, addendum erit publici cursus
pretium, iuxta normam libell. 0,60 pro singulis exemplaribus.*)

Pro lectoribus novisque sociis, qui **integralm ALMAE ROMAE col-**
lectionem habere cupiant ab anno MCMXIV ad expletum annum MCMXXV,
paucorum exemplarium quae supersunt pretium constituimus libella-
rum 275 pro Italia; pretium duplicatum, libell. Italic. scilicet 550, pro
exteris gentibus.

Hae vero collectiones, adiecta in litteris pecunia per nummariam
syngrapham (vulgo *chèque*) in Urbe exigendam, *recto tramite* requiren-
dae sunt ab **ALMAE ROMAE** administratore (*Roma, 12, Via del
Governo Vecchio, 96*): quod enim pretium positum est non sinit ut
foenus aliquod bibliopolis, vel mediatoribus quibusvis rependi possit.

ALMA ROMA

LATINITATIS PRAECONIUM SINGULIS MENSIBUS EDITUM

Premium subnotationis ann. MCMXXVI est pro Italia libell. 15; pro Civitatibus Foederatis Americae septentrionalis et Canada doll. 3; pro ceteris nationibus summa italicas lib. 30 exaequans; ante solendum rectoque tramite mittendum ad JOSEPHUM FORNARI doctorem, *Romam, 12, Via del Governo Vecchio, 96.*

PII XI ELECTIONIS IN PONTIFICEM

ANNO QUINTO ADPETENTE

CARMEN AUSPICALE

*Gaudeat quisque in Domino quod annus
 Quintus adventat, Pie, cingis ex quo
 Principis Petri in solo tiaram
 Mysta supremus.
 Sol uti sensim gradiens Olympum
 Clarius terris nova vita fulget;
 Sic magis Tu lux rutilas magisque
 Provida mundo.
 Ianuas caeli reserare compos
 Quosque civisti populos ad Urbem
 Crimine eluti legerent ut Anni
 Munera Sancti.
 Insimul sortem miseratus atram
 Quae rudes gentes manet infideles,
 Tu per ostentum specimenque cultus
 Singuli earum
 Visui oblatum graphyce excitabas
 Convenas Romae ut fidei iuvarent
 In tot errorum resides vetero
 Ingredi ovile.
 O pias pompas graviore visas
 Semitas Urbis peragrare gressu
 Voce et elata marialis orbis
 Volvere grana!*

*Templa devote subeunt, ibique
 Ad Deum fusa prece iubilari
 Atria accedunt sacra Vaticani,
 Visere aventes
 Te, Pie, amplectens gregis universi
 Crediti a Christo Tibi membra, quemque
 Nescium falli recolunt Magistrum
 Dogmatis omnes.
 Mox globos turbae superas in aulas,
 Vel Petri augustam caput orbis aedem
 Excipis, dextramque tuam osculandam
 Porrigis ultro.
 Verba dein vitae loqueris, paterni
 Pectoris sensus teneros profundens
 Ac tuo insculptum tribuens benigno
 Ore numisma.
 Hinc peregrini repetunt ovantes
 Patriae fines animo expiati
 Praesul's summi et benedictione
 Sospite foti.
 Gloriam sacri modo Principatus
 Sic celerabunt ubivis, levantes
 Dulcius melle Undecimi Piorum
 Nomen ad astra.*

*Fulgida heroum series novorum,
Queis triumphalem Superum coronam
Rite sanxisti, tua gesta cornu
Dite rependet.*

*In throno Petri, Pie amate, sospes
Vive longaevis fruiturus annis:
Iugiter divae Bonitatis esse
Perge sequester.
Usquedum auratas colere orbe regni
Nuptias, ne non adamantis, imo
Filiis detur Tibi saeculare
Condere carmen!*

Mediolani, d. vi mens. Febr. MCMXXVI

CAESAR MAMBRETTI.

In hodiernam scenicam poësim

Spectaculorum assidua exhibito populi ad ea invisenda tanta frequentia, quae in nostris moribus tam radicitus convaluisse appareat, hoc plane efficiunt, ut cuius dramatum scriptori chirurgica veluti arma quodammodo tradant, quibus vel infesta venena, vel salutares lymphas iniicere in spectantium animos pro libito permittatur.

Magni sane momenti rem videmus, et ipso sacri civilisque oratoris munere quasi graviorem – eosque magis aetate hac nostra, publicarum rerum incuriosa, ac religionis sollemnium plerumque immemoriam eamdem ferme in publicis comitiorum aulis, neque in templis frequentiam esse, quam in theatrorum caveis. Augentur haec ipsius artis excellentia; ut enim dramaticum carminum genus ceteris non modo antecellit, sed quasi in unum coacta profert, ita latius altiusque, admoto auribus, oculis mentique blandimento, consilia sententiasque omnes, quibus fabula concepta

est, infigendi animis vim habet, iuxta Horatianum illud:

*Segnus irritant animos demissa per aures,
Quam quae sunt oculis subiecta fidelibus...*

Quod quidem Graeci illi primi divinarent, qui ingenio prae ceteris pollentes, artem tragicam vel comicam a Bacchaniuum choreis ad scenae dignitatem extollere contenderunt, et ad morum emendationem procurandam, ad legum observantiam suadendam, ad augendam pietatem erga Deos, ad patriae caritatem excitandam fovendamque convertere.

Neque sane nobis facile intellectu est quantus populi fremitus et clamor, quantumque totius caveae strepitus toties fuerint excitati, quum Aeschyli *Oι Πέρσαι* agerentur, nuncii persona invitationem illam in pugnantes ad Salaminam iterante (v. 402):

... Ὡ παῖδες Ἐλλήνων ἵτε
ἔλευθεροῦτε πατριό', ἔλευθεροῦτε δέ
παῖδας, γυνᾶκας, θεῶν τε πατρόφων ἔδη,
θύρας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.¹

Tunc senum omnium iuvenumque adstantium turbas, tantorum verborum sonitu ac tantae memoria gloriae, patriam caritatem quasi incendi flammam in corde flagrantem, elatumque veluti tubae clangore animum, experiri necesse fuit.

Neque a civilibus his longe dissimiles intentus comoedia habuit; Aristophanis enim sales ac dicacitates nonnisi in vituperanda vitia vel in tuendas patriae consuetudines directa sunt, cuius inter drama notissimum est pulcherrimum illud, cui *Ai Νεφέλαι* titulus, exarasse, ut Deorum immortalium religionem tueretur, quam a Socrate labefactatam putaverat.

Exempla haec singulis qui ingenio ad rem polleant monumento sunt, ut emenda-

¹ « O Graeciae filii, ite, liberate patriam, liberate pueros, uxores, deorum patriae tempa et sepulcra maiorum; nunc pro omnibus est pugna ».

tionem illam spectaculorum, quae in votis est, assequamur, hodiernamque ex iis perniciem avertamus omnino; mediaque indigitant, quibus id planius obtineamus, quamvis nonnisi humana fingentes et cuivis vel rudi ingenio satis aperta.

Noverant enim viri altissimo praediti ingenio, non id satis esse poëtae, ut cuiusvis rei pulchritudinem, lectissima quamvis forma, ad blandimentum civibus praestanter, absque ulla morum utilitate, immo cum facili detimenti periculo. Quae quidem nos, Christi nomine aucti, acrius tenere sanctis religionis praeceptis obstrinimus; non enim artium cultoribus datum est privilegium, ut nonnulli hodie perperam contendunt, pulchritudinem hanc sensibilem excolendi, nullis obstantibus legis vinculis, ipsisque spretis limitibus, quos natura in turpium foedarumque rerum obscenitate constituit.

Una forte pulchritudo est et illecebrarum et periculi exspers, quae non terrestrium adspectu, sed ex ipsa caelestium rerum contemplatione manat, quam ferme Theresia interdum in sui vita a se scripta exquisita forma retulit, vel Aligherius noster aliquando, in *Paradisi* praecepit carmine, huc vel illuc attigit; sed ea Beatrice est, cuius verba exprimere paucissimis, intelligere vero indeque delectari nonnisi selecto agmini datum sit.

Grex humiliora quaerimus ac terrae magis proxima, vitaeque, quam quotidie vivimus, propius accommodata.

Haec itaque quum dramaticus poëta venustatis amore vel gloriae cupiditate succensus effingere aggrediatur, sciat nonnisi vitali aliquo morum alimento sibi esse condienda, ut conclusus caveis populis aliquantulum saltem edoctus et morali quadam arrepta utilitate discedat: his officiis poëtae munus cum sacerdotio quasi comparatur.

Quae sane praecepta maxime semper sequuti sunt in veneranda antiquitate

Aeschylus, Sophocles, Aristophanes, Menander; recentioribus autem saeculis Cornelius, Racinius, Molierus, Shakespearus, Calderonus et Alferius ac Ferrarius nostri. Qui quum vel Macbethi flagitia conscientiae angoribus et calamitatibus castigata, vel Atalae crimen divina fractum vindicta, vel falsam religionis speciem ignominiose simulantes, vel Saul regis superbiam amentia ac furore disiectam, suis quisque insignibus operibus protulerunt, moralis civilisque prudentiae splendida insimul ediderunt monumenta. Neque Gallus ille praetereundus est, inter recentioris aevi dramatum scriptores forte princeps, Sardou, cuius inter comedias fabulas praeclaras, neque iniuria, plurimi censem illam, qua per *Rabagas*, effecti nugividi personam, civilem hunc regendarum civitatum morem acerime est insectatus.

Nunc itaque, postquam plures veteres populi, Graeci, Itali, Francogalli, Germani in unitatem restituti sunt, iuraque et leges omnibus aequa constituta, pro quibus omnibus tot iam praecones sub fabularum velamine in scena pugnaverant, illum velim inter dramaticos poëtas salutare, qui opificibus, agricolis et egenis omnibus, quos famis torquet et falsa philosophorum doctrina stultis effatis pervertit, arte subveniat; qui christianaee societatis debita et iura, et, quae omnis generis malis ab Evangelio proferuntur remedia potentissima scena efficacia proferat, carminumque admota virtute, optime populos adhortetur, indigitans quibus potius virtutibus aerumnarum huius vitae causae expelli, et quo potius fonte solatia attingi possint.

Poëtam adprecor, qui nostrae huic latinae soboli, patrum res gestas ex longa oblivione iterum in oculis ad vitam suscitet, ut degeneres nepotes aliquando viva memoria acrique pudore excitentur.

Genium hunc tutelarem quasi exspecto, qui, mutuatis ex vita miserrimis vitiorum effectibus, mores emendet, perversos ani-

mi motus insectetur, auri hanc insatiatam famem, qua gentes omnes incenduntur, vituperet, animos altae strenuaeque virtutis exemplis confirmet.

Neque tamen suus desit amori locus; nam etsi malis saepe cupiditatis illecebris in nefas omne ruere homines videamus, sunt, nec quisquam ignorat, ingenuae et castae pulchritudinis validissimi in nos traditi stimuli, quibus interdum ad bonum quodvis assequendum per aspernum quodque iter impellimur. Tunc enim cuiusvis virtutis flamمام purus et integer amor in homine incendit, quamvis non raro optati praemii spe omnino destitutus.

Ad quae profecto id unum satis sit memorare, quod Gallicus Rostand, lectissimi ingenii poëta, nobili stylo dictavit drama pulcherrimum, cui *Cyrano de Bergerac* nomen imposuit. Opus enim tum morum saeculi decimi septimi studium ac perfecta scientia, tum rursus conficiendi ars exquisita optimum fecerunt; at una prae omnibus laboris pretium est principis actoris persona, qui nobilissimo amore, quamvis infasto, accensus, latini animi altam indolem generosamque virtutem ad maximum usque sacrificium perducit. Hinc praecipuus insolitusque operi favor, quod ferme virtutum omnium, quibus media, quae dicitur, aetas suos equestri ordine auctos milites praeditos voluit, specimen carissimum evocatum pree oculis viderimus.

Late igitur optimi consilii viris panditur via firmo ferenda gressu ad spectacula in reipublicae salutem emendanda, neque insigniaque exempla desunt, quae animos ad inceptum erigant. Ad quorum tramitem si nova dramata effingantur, nulli amplius improbanda erunt, quod corruptelam foveant; et scriptores, uti Cyranus ille de vita, de scena ipsi « immaculata intactaque crista » discedent.

I. ANTONELLI COSTAGGINI.

DE STEPHANO SZÉCHENYI DEQUE « ACADEMIA SCIENTIARUM HUNGARICA » AB EO CONDITA¹

II.

Quam vim Stephanus Széchenyi in poësim et res Hungaricas exercuerit nunc iam paulo fusius disputare debemus.

Széchenyi, - ut ex versu Dantis, clarissimi illius luminis litterarum Italicarum, *Conoscete i dubbiosi desiri*, in prioribus commentariorū diurnorum voluminibus eius allato, intelligi potest, - diu incertus erat, quid consilii caperet. Et revera iuvenis admodum multa queritur in libris suis memorialibus, quod vitae rationem instituere non possit, seque in omnem disciplinam incumbere dicit, ut id quod vellet assequi possit. Nunquam, et nullo loco quietem inveniebat. Neque temporibus subsecivis ante caminum, vel quum lucubraret, fontem suarum commotionum siccari passus est. Incredibili quodam animi rigore et diligentia sese contemplabatur in dies, in annos, in lustra. Cum compage corporis ingenii vis et celeritas tanta erat coniuncta, ut ipse confiteri debuerit in se cogitationem maiorem esse, quam ceteras facultates ingenii. Quo in genere, ut Beöthy verbis utar, nonnisi summi poëtae cum eo conferri possunt; virorum nostrorum rei publicae gerendae peritorum nemo, ne Ludovicus Kossuth quidem, cuius magniloquentia magis animi impetu, quam cogitatione alebatur.

Inde fit, ut, licet omnis vita eius in agendo esset posita et summa industria uteretur, ingenii vi et celeritate ad poësim ferretur firmiter et assidue.

Hac arte poëta, vates et, dolendum, qui mortem sibi consiceret, factus est. « Ne-

¹ Cfr. fasc. sup.

scio, - inquit an. MDCCLXIX, - quo cupiditate laudis immoderata ferar ». Bene cum gente Hungarica actum est, quod natura ei iter rerum patriarcharum ostendit. Etiam quum in oppidum Döbling recesserit, scribit se furore agendi cruciari. Quumque in Museo Budapestinensi patrio ante imaginem pictam patris sui constitisset, sic ingemuisse dicitur: « Tempora mea, meaeque animi facultates fortunaeque sint patria! Quantam esse felicitatem a civibus aestimari, maxime apud Hungaros, quibus tot sunt opiniones praeiudicatae, non vivus, modo in sepulchro conditus consequaris! »

Quo ingenio inquieto erat, antequam ad rempublicam accederet, fere decem annis in varias terras actus est, uti diximus, cum in Occidente, tum in Oriente. Quibus in itineribus non solum oculi eius aperti sunt, sed etiam se vere Hungarum esse, ibi animadvertis.

Velut si ad carmina condenda natus esset, quinque in Italiam rediit. Varieitates archipelagi Graeci, admiratione dignae et venustate plenae, Pelsonem (*Balaton*) et Pelsonem Superiorem (*Fertő*) ei in memoriam reduxere; sub radicibus montium immanis magnitudinis Helvetiae et in convallibus fecundis Italiae, solitudinibus patriae suaे animatur. « O infelicem, inquit, meam patriam; taetrior es quidem, attamen te toto pectore dilig! ».

Sive iter faciat seu discat, sive consilium ineat seu laboret, sive scribat seu orationem habeat, sive vituperet cives seu inflammet, semper in eo est, ut populares Hungarice sentiant, Hungarice loquantur, Hungarice agant, proficient Hungarice. Haec pronuntiat, in hoc nititur. Sibi persuasit gentem suam somno excutiendam et linguam Hungaricam ei reddendam esse.

Quam rem in opere, quod *Hitel* inscribitur, his fere verbis exprimit. « Ut gens valida sit, sermone patrio nisi debet, qui dum superest, etiam gens vivit, saepe quidem aegrotando; qui si semel obmutuerit,

patria nonnisi salices funebres feret, quae ob praeterita tristes frondes in terram demittant ».

Quanti poëtas fecerit, ex epistola ad Danielem Berzsenyi data intelligi potest: « Mihi - inquit - persuasissimum est me dicere posse, nos propinquos esse; salutatione certiores reddimur viros rerum civilium et poëtas Hungaricos idem velle et sentire ».

Genti Hungaricae erant viri rerum civilium atque poëtae, quorum instinctus interdum conveniebant, invicem; sed eos propinquos esse oblivioni datum est ex eo tempore, quo Nicolaus e comitibus Zrinyi, poëta et belli dux fortissimus, hoc ita esse vita sua luculenter comprobavit.

Nobis vitam et opera Stephani Széchenyi legentibus in mentem sponte redit versus ille poëtriae cuiusdam Britannicae: « Deus poëtam misit, qui suam patriam reformaret ». Nam quum audimus, quod de interitu terribili gentis suaē « in sideribus legit », velut si ad Dantis Inferos appropinquemus et in fornace arcana animi humani simus, ubi in ignibus carentibus concitationum animi et in luce occaecanti, ingenii magna poëmata fervent, antequam formam ultimam adipiscantur, nobis videmur.

Eques magnanimus pugnae Lipsiensis avidus erat lauri poëtarum et etiam ipse poëta evadere cupiebat. Opera poëtarum et solitae orationis scriptorum, ut Alighieri, Rousseau, Lamartine, Chateaubriand, Byron, Moore, Tasso, Alfieri, Rückert, Schiller manu nocturna diurnaque versabat.

Rebus Britannicis, Gallicis et Italicis edictus est gentii suaē opus esse urbe, in qua artes et litterae florere possent. Hanc ob causam instituit circulos eruditorum, in quos poëtas et scriptores iuniores ipse induxit. Per Portam Ferream (*Vaskapu*) viam rupit, ut totum Danubium navibus onerariis et mercatoriis aptum redderet et ita negotiationi Hungaricae simulque saluti rei publicae consuleret.

«Patria – inquit – pervenire ad debitam altitudinem non potest, nisi partes eius seiunctae Budae et Pestini in unum locum congregentur»,

Itaque, labore assiduo annorum viginti unius, pontem ferreis catenis vinctum (*Lánchid*) in Danubio fecit, cuius descrip^{tio} a mensore quodam Britannico Adam Tierny-Clark facta est, quod opus magnificientissimum deinde Budapestini, urbis capitⁱs regni, signum evasit. Huius operis sempiternam memoriam servat ludus ille scaenicus Francisci Herczeg, poëtarum scenicorum Hungaricorum huius aetatis facile principis, in quo Stephanus Széchenyi exactor primarum est partium, quique inscribitur *A hid* (Pons).

Fabula haec Herczegiana cum gravitate sententiarum et verborum pondere, tum auctoritate personarum et historia earum rerum, quae Széchenyi aetate gestae sunt, est celeberrima et tota in argomento patrio versatur ita, ut omnes viri illius aetatis auctoritate praediti, ut Ludovicus Kossuth, Nicolaus e dynastis Wesselényi aliique in eius scenam prodeant.

Sed ne multus sim, iam ad id, unde digressa est oratio, revertamur. Omnia quae Széchenyi causa Budapestini faciebat, ad litteras Hungaricas et praesertim poësin excolendas et proferendas magnam vim habebant.

Quemadmodum Francisci Kazinczy lingua emendata tantum Széchenyi auxilio prospere cessit, ita conatus Iosephi Kármán, quibus urbem litterarum patronam parare vellet, ipse ad effectum adduxit.

Ante tempora Széchenyi, ut planius dicam, exeunte saec. xviii, Michael Osckonai Vitéz, poëta lyricus et epicus, quem totam Hungariam peragrasset, vix ei Pestinum in mentem venit. Kazinczy nonnisi amicos salutatum eo veniebat; Sigismundus Kemény et Alexander Petöfi iam Budapestini, in urbe Szécheniana litteras Hungaricas quaesivere.

Cogitationes Széchenyianae de rebus novandis susceptae poësin et litteras Hungaricas celeriter penetraverunt, quae de repente progressu, auctoritate honorisque magnitudine ei gratias agere debent.

Non solum poëtarum lyricorum, verum etiam scenicorum et fabularum Romanensium scriptorum opera eius conatibus et sententiis resplendent.

Atque, ut cetera omittam, ipse primus, quem opus cuius inscriptio est *Hitel* ad cives mitteret, ante oculos posuit, patriae, si modo proficere vellet, auxiliis mulierum opus esse «quae civium et gentis angeli custodes sunt, qui ingenii vires sine earum auxilio nunquam excolet aut mox languescent; illae enim omnia venustate et vita implent; illae pulverem ad caelum tollunt et mortales donant immortalitatem».

Andreas Fáy, fabularum Aesopicarum scriptor egregius, in sua comoedia, quae inscribitur *Mátrai vadászat* (Venatio in monte Matra), puellas illius aetatis Hungaricas hoc modo describit: «Puellae nobiles Hungaricae Britannico more vestem sibi induunt, edunt more Gallico, Germanico loquuntur et saltant, spiritum Hungaricum dicunt et etiam intelligunt Hungarice, idque propter famulos et ancillas».

Ex quibus intelligi potest mulieres a sensu patroⁱ alienas, fuisse dignissimas, quae in ludibrium verterentur; sed earum numerus statim feliciter imminui coepit, ex quo tempore mulieres, quid poëtæ et gens ab iis peterent, intellexerunt, ita ut Alexander Petöfi a. MDCCXLIV duas mulieres summo loco natas laudibus in caelum sustulerit.

Quamquam Széchenyi plerumque incondito scribendi genere utitur, ita ut his verbis Sallustianis: «Non sunt composita verba mea; parvi id facio; ipsa se virtus satis ostendet»,¹ ipse se depingere pos-

¹ *Ingr.* c. 85.

sit, interdum exsurgit altius et tam magnifice loquitur, ut animos audientium ac legendum inflammare queat.

Amor ille patriae, quo omnia opera Széchenyi distinguntur, virtutes illae, quas opera eius ante oculos civium ponunt, aeterni fontes erunt ardoris Hungarorum. Non sine causa a Ludovico Kossuth summus Hungarorum Stephanus Széchenyi declaratus.

Ser. Keszthely

VINCENTIUS LAKATOS.

LATINAE ADNOTATIUNCULAE

De adversariis.

Operae pretium est animadvertere «adversaria» quae fuerint; quo nomine antiqui illi multo aliter atque vulgato sensu utebantur. Erant enim adversaria, quantum colligere datum est, libelli rationatorum, in quibus primum rationes accepti et expensi negligenter et sine ordine scribabantur; mox in codicem diligentissime perscriptae referebantur. In qua re notandus est hic quoque elegans modus: nam referre in codicem et in tabulas dicebant vel nomina, vel pecunias, aut res alias, quum per ordinem describabant. Secus, quum in «adversariis» aliqua notabant, sine ordine, et in confuso, et negligenter id faciebant.

Ita Cicero in fragmento orationis pro Roscio Comedo: «Non habere se hoc nomen in codice accepti et expensi relatum confitetur, sed in adversariis patere contendit. Usque eo ne te diligis et magnifice circumspicis, ut pecunia non ex tuis tabulis, sed adversariis petas? Suum codicem testis loco recitare arrogantiae est; suarum perscriptionum et litoriarum adversaria proferre, non amentiae est? Quod si eamdem vim, diligentiam, auctorita-

temque habent adversaria, quam tabulae, quid attinet codicem instituere, conscribere, ordinem conservare, memoriae tradere literarum venustatem? Sed si quod adversariis nihil credimus, idcirco codicem scribere instituimus, quod etiam apud omnes leve et infirmum est, id apud iudicem grave et sanctum esse ducetur? Quid est ergo, quod negligenter scribimus adversaria? Quid est quod diligenter conficimus tabulas? Qua de causa? Quia haec sunt menstrua, illae sunt aeternae, haec delentur statim, illae servantur sancte; haec parvi temporis memoriam, illae perpetuae existimationis fidem et religionem amplectuntur; haec deiecta, illae sunt in ordinem confecta. Atque ita adversaria in iudicium protulit nemo; codicem protulit, tabulas recitavit: tu, C. Piso, tali fide, virtute, gravitate, auctoritate ornatus, ex adversariis pecuniam petere non aude- res?». Et subdit: «Quaero quampridem hoc nomen Fannii in adversaria rettulisti... Cur tamdiu iacet hoc nomen in adversariis?... Tu hoc nomen triennium amplius in adversariis iacere pateris?».

Ex quibus perspicuum est, quidnam adversaria apud Latinos re fuerint.

H. B.

De praclaris Bonarroti parvis statuis nuper inventis

Abhinc aliquot menses in vulgus edita sunt, eorum admiratione, qui apud Italos gaudent de operibus, quae diu perdita in lucem redeunt, carmina lyrica Michaelis Angeli Bonarroti. Novimus equidem quot laudibus quibusque gratulationibus omnes acerrimi iudicii viri volumen exceperunt a Fortunato Rizzi accommodatum atque inscriptum: *Michelangelo poeta*. Quum primum enim ad Italorum manus hic

liber pervenit, uno ore omnes ad caelum ferre, fortunatumque hominem adpellare, non nomine tantum sed re, qui pro felici italicarum litterarum fato, divinitus quodammodo Bonarroti hasce reliquias^g iam prorsus perditas aliquando effodisset.

Bona est quoque, ut ita dicam, fortuna usus Franciscus La Cava, qui inter plurimas hominum figuras in immortali Bonarroti tectorio in aedibus Vaticanis, in sacrario cui est nomen a Xysto IV P. M. ad Christi iudicium adstantes, admirantibus omnibus, in corii flexu Sancti Bartolomei invenit, quod pictor ipse suum nomen lepide coloribus subscrispsit. Nunc, maiori semper Italorum omni, Iosephus Cascioli, clarus Pontificiae domus antistes ac Musei Petriani instructor, invenit exemplaria e gypso facta, statuarum per ordinem ponendarum sub excelso augusti templi tholo.

Septem sunt parvulae hae statuae; octava autem sine vestigiis prorsus interiit. Parvulae equidem sunt, sed praestantissimae, atque eo artificio perfectae, ut omnem nobis de auctore dubitationem omnino eximant.

Forma eorum est amplissima, eaque anatomices perfectio, ac regalis quaedam oris maiestas, ut praeter dubium haec esse opera Bonarroti confitearis; ac profecto quamquam exigua, omnino ad Moy-sis excellentiam ac Davidis accedunt.

Ceterum ita rem se haberi facile arguere potes, modo si harum statuarum effigiem attentius respicias; tum optime ipsas nonnullorum excellentiorum opificum imaginem referre videbis.

Id ego curiosius a propiore homine postulavi: « - At quonam modo eae inventae fuerunt?

Tunc Iosephus Cascioli, modestissimus vir - (is enim erat) - conceptissimis verbis narrando explicavit:

« Mense Septembri MDCCXXIV nuper elapso, in superioribus templi Petriani

cellis forte obambulabam, quum humi in latibulo apud angulum, panniculorum numerum vidi lignique fragmenta. Omnia illa impedimenta dimoveri iussi, et illico statua adparuit, et dein inter multa lignea frustula et pannulos, aliae per ordinem adparuerunt.

— « Eas ergo subito agnovisti?

— « Utique. Nec ullum mihi poterat esse dubium; uno enim oculorum ictu optime cognovi. Ipsissimae illae erant, quas immortalis sculptor in loculo suo posuerat coram Pio IV P. M. In basi etiam foramen cernitur, quo melius consisterent. Ne verbum quidem de iis protuli quae invenoram, eo potissimum nomine, quod ea ad Museum mox aedicandum destinaveram. Ipse operarius, thesauri equidem pretiosissimi nescius, quem simul viderat, eas ad locum indictum fideliter detulit. Haud noverat humeris suis ferre tam ignotum argenti pondus et auri: Leonardus Vincius, Vasari aliisque clarissimi opifices! Decorae omnino in habitu suo et vehementes ut divino spiritu afflatae hae statuae, pictorum effigiem sculptorumque Bonarroti aequalium graphicè portendunt».

Una enim ex ipsis veram Leonardi, altera Vasari effigiem perfectissimè reddunt.

— « En - gloriose addebat Casciolus - quisnam hunc Leonardum esse negabit? Sic enim se se ipse depinxit! En Vasari, ex imagine quam ipse in Officiis, ut dicunt, lepide se coloribus reddidit».

Et ego digito statuam signans, lubens adiunxi:

— « Hic calvus optime Montorsoli refert, pictorem suaetatis eximium, qui, in opere tectorio Vasarii in Palatio Vetur, cui est titulus: "Cosimus I opificesque Mediceae Domus", Cosimo II fontis sui exemplum offert».

— « Desine iam hominem cum homine referre; hoc enim opus est posteris accommodandum».

Tum ego: - « Unum in praesenti velim, bone, dicas. Cur, per tot menses, hanc rem adeo noscendam tacuisti? ».

Ille, qui suus est mos, simplicitate sapientibus dignissima, mihi breviter respondit:

— « Tu, optime, in primis intelligis, quam malum foret si egomet famam mei inventi diffudissem; deinde, quum haud multo post *Museum Petrianum* dedicandum esset, hasce statuas, vitro inclusas, proponere constitueram ut universi oculis suis viderent. Sed in libro, in visitatorum commodum nuper edito, omnia fusius atque significantius probe explanavi».

Ego, ut qui feliciter ad portum perverneram, et meo functus munere, ad clarissimum virum conversus:

— « Bene omnia fecisti - dixi - et rem romane iudicasti. At vide, quomodo universa hominum turba, animo discurrat et vagatur, et minime paivulum tuum librum observare dignatur, nec illi quos, titulo honoris, sapientiores bonarum artium appellamus. Quis enim reputat rem omnium pretiosissimam ob oculos habere? Nemini unquam in mentem venit, parvulas hasce statuas a Michaele Angelo confectas fuisse, et nunc primum in vulgus rediisse ... Tu enim primus, ex ipso loco ubi abhinc multa saecula auctor fortasse eas composuerat, miraculo sane ingenii, extraxisti, et in hominum admirationem, pro re nata, protulisti. Sed quis rem dignius considerat? ».

— « Id mihi in mentem. Sic res, veluti fato suo, ita prorsus successit».

— « Et tu, clarissime vir, nondum novisti, hisce potissimum temporibus, nihil iam in terris componi absque ephemeredum praeconio, earumque scriptores, omnium late rerum dominos vocari et esse? Ipsi enim sumus veri fictique nuntii... Et tuum ipsum magnum inventum, etsi pretiosissimum, posteris et maxime admirandum nihil foret, et, ut *vulnus sine ictu*,

mox in desuetudinem facile abiret. At nos qui domus dominorum pauperumque percutimus, quibus centum sunt linguae, ora que centum, brevi tempore, rem nosci dignissimam Romae praedicabimus, omnia movebimus animosque exterorum perturbabimus. Tute ipse tum videbis, quot hospites, ad statuas conspiciendas advenient fortunatumque inventorem nominare laudibus cumulabunt! ».

— « Et ego in verba tua iurabo, et pro patriae prosperitate atque gloria, omnia bona liberalioribus artibus ominabor».

Quod me attinet, in *Alma Roma*, ne suus in re tam magni momenti plausus desideretur, ut si munus sibi unice esset, tibi primum maxime pro statuis inventis gratulor, et magnas pro civibus gratias ago, maioresque habebo.

I. B. FRANCESIA.

EX ITALIS URIBUS

De Brundusio eiusque memoriis.

Brundusium, ut Horatius scripsit, longae finis chartaeque viaeque, portus etiam celeberrimus et plenissimus navium, ad se breviter me vocat, ut lectoribus dicam, quanam in caput suum irruerint miseriae, suumque fatum mecum irreparabile lu-gant.

Quum res enim staret Romana, Brundusium et optimum sibi nomen in historia obtinuerat; namque ad mare Ionium moliter quiescens, navibus, quae ad Orientem provehebantur, exstabat fidissima statio, et caput Appiae, viarum reginae, civitas commerciis ditissima ac peregrinorum plena, erat, illo tempore, prope-modum, altera post Romam, clarissima. Arcem quoque fortissimam Romani, ad hostium incursiones repellendas, instruxerant, et in civium commodum nitidissimas thermas.

At senescente imperio, et perpetuis Barbarorum incursibus, portus est ad incitas redactus. Urbs ipsa, quae antiquae amplitudinis moenibus gloriabatur, et aliquod nomen decusque sibi gestis meruerat, sensim ad praecipitum veluti ruit. Unum ei nunc admodum restat, ne in obliionem penitus cadat, portus, ad quem immensae illae Anglorum naves, quae aqua vaporata actae, ab Indiis profectae identidem adpellunt, ut merces et litterae et peregrini ad Angliam rectissime advehantur. Quod uno verbo vulgo *La valigia delle Indie* appellatur. Transit per Italiam celerrime et fugit ad suos...

Et quamquam in praesenti rerum mutatione, complures Italiae urbes, miro quodam prosperitatis certamine peractae, meliora quam antea conditione uti contendunt atque meliusculus esse, Brundusium, ne scio quo fato, idem semper est; imo et recedere videtur.

Romani imperii memoriae ac Normandicae dominationis aliquot remanent, et potentiae paucula insignia; columnae biniae scilicet ad terminum viae Appiae praeter mare, et Sancti Benedicti coenobium, templumque S. Mariae ad Casale.

Haec duo modo monumenta digna optime essent quae fusius explarerentur, una cum nonnullis, etiamsi minoris momenti ob locum, vel, meo quidem consilio, ob aliquem humanitatis sensum, et rerum reverentiam.

Est nunc Brundusii Museum haud sane contempnendum rerum antiquarum Nihil sane sumptuosius et quasi insolentius conspici alibi potest, sed pro ipsa rerum dispositione nihil infelicius. Modo habetur in Ecclesia ab equitibus Ordinis Templaris olim aedificata, et temporis iniuria hominumque indifferentia maxime deturpata vix huic muneri designatur.

Sunt enim et sua fata templi.

Verum tibi primum introeundi quae rerum multitudo est obvia! Nulla est ibi

temporis distinctio aut rerum; sed omnium perturbatio ac maxima confusio!

Haec statua, ex. gr., quae in limine prostat, et adhuc prope integra, quam artificio tu Graeco auctori optime tribueres, est propior, proh nefas! diviti piscium collectioni, qui circum capti maris fortasse Ionii abundantiam praedicabunt, sed non magistri peritiam. Absit attamen a meis verbis indignatio. Haec autem dico, eo potissimum nomine, ut si mea verba Brundusium pervenerint, illoque ore, quod nempe decet oratoris esse, dicant ac monent: omnia posse facile suo loco ponи.

Nunc enim alia sunt Graeca aliaque Romana, alia ad historiam fabularum pertinenter autmant ac vetustissima, praeter omnium historiarum cognitionem: hae statuae ac capitula sunt Graeca; alia ad recens Graecorum imperium pertinent, vel Arabum, vel Normandorum. Oh! si ordo aliquis esset, quae rerum pretiosarum optima collectio, et quae demum peregrinantibus utilitas, urbisque Brundusii decus atque ornamentum! ...

SENIOR.

PRO IUNIORIBUS

Parvum antibarbarum.⁴

Sincerus - Vir candidi animi (recti ingenii; apertae voluntatis); Alienus ab arte simulandi (fraudandi; fallendi; decipiendi); Simplex; Minime astutus (insidious; fraudulentus; dolosus); Abhorrens dolo (fraude; insidia, etc.); Cui animus est apertus (integer; ingenuus; nulla simulatione tactus; purus a fraude); Cuius natura et consuetudo simulationem artesque omnes, quibus veritas, ut in involucre quodam obtegitur, respuit.

⁴ Cfr fasc. sup.

Singularis (animi vir) - Morosus; Difficilis; Abnormis.

Sinischalcus - Tricliniarcha; Tricliniaris; Triclinarius.

Smaltare - Aliquid encausto pingere; Aliquid inurere; Picturam alicui rei inurere.

Societas (hominum ad aliquam rem congregata) - Coetus; Conventus; Circulus; Sodalitas.

Socius (alicuius academiae, conlegii etc.) - Adlectus (Cooptatus) inter sodales N. (in conlegium [ex. gr. eruditorum]).

Solamen - Solatium.

Solarium - Tabulatum; Contignatio - *Solarium facere*: Tecta contignare (contabulare; coassare; coaxare).

Soliloquium - Sermo secum ipso habitus.

Sollemnitas - Sollemne.

Solvere vestem; panem, et sim. - Solvere pro veste; Solvere panis [etc.] pretium.

Somniolentus - Somniculosus; Somno deditus.

Soprana voce canere - Acute (Acutum) canere.

Sparsim - Pluribus in locis; Non uno in loco.

Spatosus - Amplus; Magnus.

Spectaculum - Ludi.⁴

Specula (astronomica) - Turris speculatoria; Turris astrorum speculatrix; Turris ad caelestes orbis contemplando.

Spem dare (alicui) - Spem facere (afferre; ostendere) alicui; In spem aliquem adducere, (inducere; impellere; vocare).

Spiritualis (sensus) - Animi delectatio.

Spurius (nummus, signum, etc.) Adulterinus.

Squittinium - Cfr. *Scrutinium*.

Stare a longe - Eminus stare.

Statio (ad aliquod templum [Romae]); Supplicia stativa ad ...

⁴ *Spectaculum theatrale* - Ludi scenici,

Statuarius - Signorum fabricator.

Status - Imperium; Republica; Regnum.⁴

Statuta - Leges Municipales.

Stilus - Scribendi (Dicendi) modus(ars; genus).

Stola - Zona.

Stratagema - Consilium (Inventum) callidum; Artificium.

Studentes - Juventus studiosa.

Stucum (Stuccum) - Opus plasticum.²

Subastare - Praeconi (Sub praecone; Praceonis voci) subiicere.

Subaudire - Intellegere; Supplere.

Subdiaconus - Hypodiaconus.

Subditus - Civis alicuius imperio subiectus.

Subintellegere - Cfr. *Subaudire*.

Subitanus - Subitus; Repentinus.

Subiugare - Subigere; Sub iugum mittere.

Sublimitas - Excelcis.

Sublimiter - Sublimi loco (gradu).

Sublunaris - Qui sub luna (infra lunam) est.

Submagister (apud aliquam regiam domus) - Proximas ab admissionibus.

Submittere se legibus - Obtemperare legibus.

Subordinare - Subiicere; Supponere.

Subornare - Alicuius animum auro tentare; Aliquem pecunia coëmtere (corrumperem).

Sub praetextu - Simulatione; Specie; Nomine.

Subprior - Promagister

Subrepticium (rescriptum) - Ius per fraudem eruptum.

¹ *Consiliarius Status* - A consiliis negotiorum publicorum; In consilium regno N. administrando adscitus; In consilium publicum regni N. adlectus. — *Praeses Congregationis Status* [Romae]: Praeses Consilii regii Provinciarum.

² Itaque: Aliquid opere plastico exornare; et etiam: Aliquid marmorato polire (perpolire; inducere) — *Artifex ex stuco*: Plastes sigillarius.

Subsidium - Pecuniae (Opis) solatium (adiumentum).

Substantia - Natura; Fortuna. - *Substantiae*: Domesticae opes; Patrimonium.

Substitutus - Suffectus.

Subterrare - In terram defodere (fodere); Humo condere (tegere; contegere); Humare.

Successores - Posteri; Qui succedunt.

Sufficienter - Satis.

Sufficit - Satis est; Satisfacit.

Suffraganeus (episcopus) - Vice sacrae antistes.

Suffragia (facere) - Solatia caelestia (Pacem aeternam) piis manibus quaerere (adprecarri); Vita functis spem a Deo rite implorare.

Suicidium - Mors voluntaria.¹

(Ad proximum numerum).

I. F.

¹ Itaque *Suicida* - Qui mortem sibi sponte consciscit.

ANNALES

Inter Italianam et Angliam oeconomica compositio.

Post Americanam, accesit debiti bellici cum Anglia per Italianam compositio, quae opera Italici publici aerarii administrari cum Anglico gubernio Londini superiore Ianuario mense facta est. Pecuniae summa, ad aequum deducta, sexaginta duabus annuis partibus solvetur. Interim per gradus aureum Italiae depositum, quod, in bellici auxiliu vadimonium, traditum fuerat, ab Anglia reddetur. Novum denique hoc promissum et receptum, non aliter atque cum Civitatibus Foederatis Americae Septentrionalis, per Germanorum bellicas refectiones Italiae debitas fiet satis, ita ut novo onere nullo Italia gravetur, liceatque ei ad humandum civitatis progressum, quem animose iterum aggressa est, unice intendere.

* *

Hungaricum flagitium et dedecus.

Orbem universum commovit quod recentis detectum est Hungaricum flagitium et dedecus, publicarum scilicet Gallicarum syngrapharum adulteratio, cuius inter autores inventi sunt Windischgraetz dynasta, iam commeatus minister, atque Nadossy ... moribus et publicae securitati praefectus! Indefactum est ut et hodiernum administratorum collegium, innocens ut vindetur, sed flagiti compescendi suspectum, magnis sit affectum difficultatibus, quas tamen per inquisitionem iussam, cuius Gallicum legatum participem futurum affirmant, sese superaturum confidit.

* *

Sinense bellum civile.

Fang, e supremis militum ducibus, qui Tientsin urbem occupaverat, post offensionem ad ipsam urbem acceptam, de qua in superiori eventuum recensione nostra mentionem fecimus, rei publicae actionem bellicamque rationem omnem deseruit. Mancensis itaque dux Ciao-Tso-lin dominatum obtinuit, qui tamen ita sese gerere coepit, ut in eo prope fuerit ut bellum cum Russis incenderet. Quum enim copias suas per ferrivias a Russis instructas et possessas transducere exigeret, Russicique procuratores obsisterent, in carcерem eos detrusit et per vim propositum assequi contendit. Tum vero Russicum gubernium extremas ei condiciones - (« ultimatum » vulgo dicunt), - Mancuriām occupare minitatum, imposuit, quibus impotenti illi subeundum fuit.

* *

Varia.

- In Rumenia, quum Carolus princeps, regni heres, successionis iure sese abdicasset, ius idem traditum est eius filio Clementi, puero vix annorum quatuor.

- In Graecia, Pangalos, gubernii praeses, moleste ferens adversarum factionum obrectationes, comitiis ad senatoris eligendos dilatis, sese dictatorem edixit, favore militum suffultus.

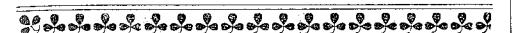
- Ex Mauritania, novi Abd-el-Krim motus concursus nunciantur.

- In Gallia, de instauranda re oeconomicâ dissensiones perdurant.

- In Germania, quum Kochii ad imperii supremum consilium constituendum co-natus iritti cessissent, ad Luther redditum est, qui rerum summam ita resumpsit.

Kat. Februariis MCXXVI.

POPULICOLA.

ROMA SACRA

SSMI D. N. PII PP. XI litterae encyclica de festo D. N. Iesu Christi regis constituendo.

In superiori mens. Ianuarii fasciculo nunciavimus SSMIum. D. N. Pium PP. XI encyclicas dedisse litteras, per quas, anni Jubilaei sub exitum et quasi in perpetuam eius memoriam, festum Iesu Christi Regis in singulos annos constitueretur. Documentum tanti momenti evasit, ut dignum quidem esset quod integrum referretur; quum vero impossibile praefinito nostri commentarii spatio id sit, ipsum concludere in summa cogimur, nonnullis tantum locis iuxta textum interpositis.

Quum igitur opportunitatem temporis et rerum Pontifex in proemio attigerit, notat iam diu communiterque usu venisse ut translatâ verbi significatione rex appellaretur Christus, ob summum excellentiae gradum quo inter omnes res creatas praestat atque eminent: regnare enim dicitur *in mentibus hominum* quod ipse est veritas et veritatem ab eo mortales haurire atque obedienter accipere necesse est; regnare dicitur *in voluntatibus hominum*, quia non modo sanctitati in eo

voluntatis divinae perfecta prorsus respondet humanae integritas atque obtemperatio, sed etiam liberae voluntati nostrae id permotione instinctuque suo subiicit, unde ad nobilissima quaque exardescamus. *Cordium* denique rex Christus agnoscit ob eius supereminente scientiae caritatem et mansuetudinem benignitatemque animos allicientem: nec enim quemquam usque adeo ab universitate gentium, ut Christum Iesum, aut amari aliquando contigit aut amatum iri in posterum contingat. Nemo autem non videt nomen potestatemque regis, propria quidem verbi significatione, Christi homini vindicari oportere; « nam nisi quatenus homo est, a Patre potestatem et honorem et regnum accepisse dici nequit, quandoquidem Dei Verbum, cui eadem est cum Patre substantia, non potest omnia cum Patre non habere communia, proptereaque ipsum in res creatas universas summum atque absolutissimum imperium ».

Atque Christum esse Regem nonne in Scripturis sacris, tum scilicet in vetere tum in novo testamento legimus? « Qua ex communi sacrorum librorum doctrina sequi profecto oportuit, ut catholica Ecclesia, quae est Christi regnum in terris, ad omnes homines terrasque universas utique producendum, Auctorem Conditoremque suum, per annum Sacrae liturgiae orbem, Regem et Dominum et Regem regum, multiplicato venerationis officio, consulataret. Iotas sane honoris significaciones, unum idemque per mirificam vocum varietatem sonantes, ut in veteri psallendi ratione atque in antiquis Sacramentariis adhibuit, sic in publicis divinae maiestati precibus cotidie admovendis, inque immolanda immaculata hostia, in praesenti adhibet; in hac vero laudatione Christi Regis perpetua pulcherrimus nostrorum et orientalium rituum concentus facile deprehenditur, ut etiam hoc in genere valeat illud: *Legem credendi lex statuit supplicandi* ». « Quo autem haec Domini nostri dignitas et potestas fundamento consistat, apte Cirillus Alexandrinus animadvertisit (in Luc. x):

Omnium, ut verbo dicam creaturarum dominatum obtinet, non per vim extortum nec aliunde inventum, sed essentia sua et natura; scilicet eius principatus illa ntitur unione mirabili, quam hypostaticam appellant»: ex iure non tantum nativo sed etiam quae sit, scilicet redemptio.

Hinc declarata huius principatus potestate, concludit Pontifex: « Itaque, si quando regiam Christi potestatem homines privatum publiceque agnoverint, incredibilia iam beneficia, ut iustae libertatis, ut disciplinae et tranquillitatis, ut concordiae et pacis, civilem consortium pervadere omnem necesse est. Regia enim Domini nostri dignitas, quemadmodum humanam principum ac moderatorum auctoritatem religione quadam imbuuit, sic civium officia atque obtemperationem nobilitat.... Quod si principibus et magistris legitime delectis persuasum erit se, non tam iure suo, quam divini Regis mandato ac loco imperare, nemo non videt quam sancte sapienterque auctoritate sua usuri sint, et qualis in legibus ferendis urgendisque rationem communis boni et humanae inferiorum dignitatis sint habituri. Hinc tranquillitas ordinis profecto efflorescat ac stabit, quavis seditionis causa remota: quod enim in principe ceterisque rei publicae gubernatoribus civis homines spectaverit sibi natura pares aut aliqua de causa indignos ac vituperabiles, non idcirco eorum recusabit imperium, quando in iis ipsis propositam sibi Christi Dei et Hominis imaginem auctoritatemque intuebitur. Ad concordiae autem pacisque munera quod attinet, liquet omnino, quo latius regnum producitur atque ad universitatem humani generis pertinet, eo magis mortales sibi eius communionis consciens fieri, qua inter se copulantur: quae quidem conscientia, cum frequentes confictiones praevertat ac praecipuet, tum earundem asperitatem omnium permulcat ac minuit. Ecur, si Christi regnum omnes, ut iure complectitur, sic reapse complectatur, de ea pace desperamus, quam Rex pacificus in terras intulit,

ille, inquit, qui venit reconciliare omnia, qui non venit ut ministraret ei, sed ut ministret, et, quum esset Dominus omnium, humilitatis et se praebuit exemplum et legem statuit praecipuum cum caritatis pracepto coniunctam; qui praeterea dixit: *Iugum meum suave est et onus meum leve?* O qua fruicenter beatitate, si a Christo et singuli homines et familiae et civitates se gubernari sinerent! « Tum denique – ut verbis utamur, quae decessor Noster Leo XIII ante annos quinque ac viginti ad universos sacrorum Antistites adhibuit – licebit sanare tot vulnera, tum ius omne in pristinae auctoritatis spem revirescit, et restituentur ornamenta pacis, atque excident gladii fluentque arma de manibus, quum Christi imperium omnes accipient libentes eique parebunt, atque omnis lingua confitebitur quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris ».

Iamvero, quo optatissimae eiusmodi utilitates uberioris percipiuntur et in societate christiana stabilius insident, quum regiae Salvatoris nostri dignitatis cognitionem disseminari quam latissime oporteat, ad rem nihil magis profuturum Pontifici videtur, quam si dies festus Christi Regis proprius ac peculiaris instituatur. « Iam si Christum Regem ab universitate catholici nominis coli iusserimus, eo ipso et horum temporum necessitatì prospecturi et pesti, qaae societatem hominum infecit, praecipuum quoddam remedium adhibituri sumus. Pestem dicimus aetatis nostrae laicismum, quem vocant, eiusdemque errores et nefarios conatus: quod quidem scelus, nostis non uno maturuisse die quum iam pridem in visceribus civitatum lateret. Christi enim in omnes gentes imperium negari coepit; negatum, quod ex ipso Christi iure existit, ius Ecclesiae docendi humanum genus, ferendi leges, regundi populos, ad aeternam utique beatitatem perducendos. Tum vero paulatim Christi religio aequari cum falsis in eodemque genere, prorsus indecora, poni; deinceps civili potestati subiici arbitrioque principum ac magistratum fere permitti; ulterius

ii progredi, qui naturalem quamdam religionem, naturalem quendam animi motum pro divina religione substitui oportere cogitarent. Nec civitates defuere, quae censerent, posse Deo carere et religionem suam in impietate negligenterque Dei esse positam. Acerbisimos sane, quos eiusmodi a Christo et singulorum civium et civitatum defectio tulit tam frequenter tamque diu, fructus in Litteris Encyclicis *Ubi arcano* conquesti equidem sumus iterumque hodie conquerimur: scilicet sata ubique discordiarum semina easque invidiae flamas simultatesque inter populos conflatas, quae tantam adhuc reconciliandae paci moram inferunt; cupiditatum intemperantiam, quae haud raro specie publici boni caritatisque patriae obteguntur, atque inde profecta, cum civium discidia, tum caecum illum et immodicum sui amorem qui, quum nihil aliud nisi privata commoda et emolumenta spectet, hisce prorsus omnia metitur; eversam funditus officiorum oblivione ac negligenter domesticam pacem; familiae communionem stabilitatemque labefactatam; concussam denique atque in interitum actam hominum societatem. Quae futurum ut ad amantissimum Salvatorem redire auspicato properet, agenda posthac annua Christi Regis celebritas spem Nobis optimam commovet. Catholicorum utique foret, hunc actione operaqua sua maturare ac celere redditum; verum ex iis bene multi nec eum videntur in convictu, ut aiunt, sociali obtinere locum nec ea valere auctoritate, quibus carere eos dedecet qui faciem preferunt veritatis. Id fortasse incommodi bonorum est lentitudini vel timiditati tribuendum, qui ab repugnando se abstinent vel mollius obsistunt: unde adversarios Ecclesiae necesse est maiorem capere temeritatem atque audaciam. At si quidem fideles vulgo intellegant, sibi sub signis Christi Regis et fortiter et perpetuo militandum esse, iam, concepto apostolatus igne, abalienatos rudesve auimos Domino suo reconciliare studeant eiusque iura tueri incolumia nitantur.

« Atque praeterea nonne publicae eiusmodi

defectioni, quam laicismus cum tanto societatis detimento genuit, accusandae et aliquo pacto resarcendi celeberrima ubique gentium quotannis Christi Regis sollemnia summopere conducere videntur? Etenim quo indigniore suavissimum Redemptoris nostri nomen in conventibus inter nationes habendis et in Cuariis silentio premitur, eo altius illud conclamari et regiae Christi dignitatis potestatisque iura latius affirmari oportet. »

Ad hanc vero diei festi celebritatem insti-tuendam, iam ab exeunte superiore saeculo viam feliciter egregieque munitam esse conspicimus; in quam profecto magnum processum apportarunt frequentissimi Eucharistici conuentus aetate nostra cogi soliti « eo nimirum spectantes, ut vel singularum dioecesum et regionum et nationum vel universi orbis populi, ad Christum Regem sub Eucharisticis velis delitescentem venerandum colendumque convocati, per habitas in coetibus inque templis contiones, per communem Augusti Sacra-menti publice propositi adorationem, per magnificas pompas, Christum sibi Regem divinitus datum consulent. Iure meritoque dixeris, christianam plebem, divino quodam instinctu actam, Iesum illum, quem impii homines, in sua quum venisset, recipere noleurunt e sacrarum aedium silentio ac veluti latebra triumphantis more per vias urbium eductum, in regalia omnia iura velle restituere ».

Denique ad consilium perficiendum eam habet annus sanctus ad exitum properans opportunitatem, « qua nulla profecto maior videatur, quum fidelium mentes animosque ad bona caelestia, quae exsuperant omnem sensum evocatos, benignissimus Deus aut gratiae suae dono iterum auxit, aut, novis adiectis ad aemulanda charismata meliora stimulis, in recto itinere pergendo confirmavit », et quum « per saecularia Concilii Nicaeni sollemnia vindicata commemo-ravimus Verbi Incarnati cum Patre consubstantialitatem, qua eiusdem Christi in omnes populos imperium, tamquam fundamento suo nititur ».

Constitutis deinde sollemnibus eorumque regulis positis, confidit Pontifex huiusmodi diei festi celebrationem universis gentium ordinibus profuturam. Ipsas civitates ea, annua renovata orbe, monebit « officio Christum publice colendi eique parendi, ut privatos, sic magistratus gubernatoresque teneri; hos vero revocabit ad extremi illius iudicij cogitationem, in quo Christus non modo de publica re electus, sed etiam per contemptum neglectus ignoratusve, accerrime tantas ulciscetur iniurias, quum regia eius dignitas id postulet, ut respublica universa ad divina mandata et christiana principia componatur cum in legibus ferendis, tum in iure dicendo, tum etiam in adolescentium animis ad sanam doctrinam integritatemque morum conformandis ».

VARIA

Felix est parvo contentus

Felix esse cupis? Quae possides bonorum utilitatem agnosce et gaudere illis addiscas; desideria, cupiditatesque coercentes; qui enim plura desiderat, pluribus eget. Necessario esto contentus. Omnibus fortunae thesauris est modestia praestans, et dives opum plerumque est pacis inops.

Quidam philosopho Menedemo olim dicebat: Oh, quam pulcrum id quod quisque exoptat habere! « At pulcrius, - graecus reposuit sapiens, - acquiescere rebus suis, quaeque nostrum propriae sunt: tunc enim tranquillitate magna vita vivitur, iis ignota prorsus quos insana urit cupidio ».

Caeco qui ambitu mancipantur atque effrenae indulgent voluptati, continentur insaniunt, nec ullo unquam tempore iucunditatis hora recreantur; vanae spei perpetuo ludibria, veneno dies inficiunt vitae suae inanibus votis, quae illos con-

ditionis suaee causa maiores torquent in modum eosdemque inhibit officiis implere suis et commoditatibus inservire. Quod a felicitate fortius avertit, bonorum huius temporis audit libido. Crescit habendi fames dum ipsa pecunia augetur. Minus contenti sumus iis, quae possidemus, quam de aliorum bonis solliciti, adeoque continue maiorum avidi. At Salomon ait: « Qui preepropere ditescere studet aliisque invidet, ignorat improvisa iri se pauperie interceptum. Saepe nimium inhiantem, nihil manet ».

Tres incolae Balkii magna in urbe apud Tauricos una simul iter aggressi, thesaurum invenere; illum sibi diviserunt, itemque viam carpentes multis disputabant sermonibus, quidquid de tot aureis agerent. Deficiente eosdem annona, consilium ceperunt ad proximiorem civitatem mittendi ad escas sibi comparandas. Sorte delectus operi iunior, dum seniores nummum acervo custodias obeunt. Festinus abiit ille et gradiendo, haec secum: Si pretiosum solus aes invenissem! Binas mei obtinent comites partes. Ecur mihi portionem quoque eorum auferre non dabitur?... Scienti, serioque volenti nil arduum, quid ergo?... Veneno rem geram. Toxicum perferendas epulis iniiciam; dicam autem, dum redeo, me in civitate iejunium fregisse. Ipsimet a qualibet suspicione remoti, epulis sese onerabunt et extinguentur. Modo non nisi triens mihi est auri, postea auri argenteique pondus possidebo totum ». Interea duo sub umbra mussitare exspectantes: « Nos, o stulti, quid egimus? Imberbem illum nobis socium adscivimus, ideoque cum illo dividendum nobis est aurum. Quod ipsum contingit, poterit ad nos quoque pertinere, nosque reddere opulentiores. Iam, iam redditurus pugionibus manuum nostrarum, lucis splendore simul aurique privabitur ». Rediit iuvenis ipsumque, structis insidiis, homines perdidere. Inde quum de allatis epulis accepissent, et ipsi veneno perierunt.

Hinc factum est ut ibidem, ubi inventus fuerat, intactus atque incolmis thesaurus restiterit.

Quod nimis divitiarum avido satis esse deberet, plerumque illius acut sitim acrius. Auro refertus avarus inopi continenter invidet, seipsum enim vincendo impotens, haud par est cupiditatibus suis imperare, neque gaudio aliquando exsilire. Sapiens, e contra, moderatus homo divitiis assidue, quamvis parvulis, satis abundat, nobilis semper, liberalis semperque contentus. « Hominem vere divitem si vis te fieri, vetus philosophus aiebat, - non bona tibi augenda sunt, sed potius desideria restrin-genda ».

Ex « Schola morum » BLANCHARDI latine reddidit

HERM. M. IACOBELLI.

* *

Iocosa.

Tuccius in schola.

MAGISTER. - Quaenam opera vocantur postuma?

Tuccius, prompte. - Quae ab auctore post mortem scribuntur!

Tuccius ex immoderata cibi abundantia stomachi crudite laborat. Accedit medius, qui, ut linguam inspexit, idoneum medicamentum praescribit.

Quum vero e cubiculo exiit, noster matri:

- Ecquid medici genus istud? Acerimum molestumque ventris dolorem conqueror; is autem linguam probat, quae nihil prorsus dolet!

* *

Aenigmata.

I

Littera terna mihi; villam, nemus arvaeque [signo].

Unam praefigas: pars ego magna pedis. Nec cunctare mihi subnectere denuo ternas

Litterulas: dulcis nascitur esca tibi.

II

Syllaba prima iuvat largos, deterret avaros; Altera bestiola est, in toto saepe latescens.

Aenigmata in superiore fasciculo proposita his respondent: 1) *Sal via*; 2) *Corbis, Orbis*.

Libera a pittacis responsa.

SOCIORUM ITALORUM in mentem revocamus, a mense Ianuario pretium annuae subnotationis fuisse pro Italia constitutum lib. 15, non 12. Qui igitur minorem summam miserunt, eamdem velint per supplementum rite exaequare.

Cl. v. RIC... CAYS, *Bukalasu*, in *Ugandia*.

- Praeter libros, quorum indicem in secunda cuiusque fasciculi operculi pagina reperies, alii a nobis minime editi sunt.

R. p. NIC... GRUND..., *Curityba*. - Ob novos istic acquisitos *Almae Romae* socios amplissimas gratias et habemus et referimus. Fasciculos speciminis gratia distribuendos hisce diebus ad te misimus.

Cl. v. IAC... TAS..., *Tonnerre*. - Scripta quae recens misisti obscura nimis visa sunt...

Cl. v. BEN... PALL..., *Florentiae*. - Nimia desideras, quam ut tibi satisfacere possimus!

Rev. LUD... CHAR..., *Trois Rivières in Canada*. - Pretium annuae subnotationis est trium dollarorum, non unius!

Cl. v. VINC... LAK..., *Keszthely*. - Tibi morum gessimus, ut vidisti. Subnotationis pretium accepimus.

Cl. v. ANT... BAR..., *Czerwinski*. - Subnotationem tuam incepimus a mense Ianuario 1926; quos vero misisti nummi vix italicas libellas sexdecim exaequarunt.

Rev. FR... LEWAND..., *Posen*. - Wojciechowskianas litteras nunquam accepimus; tuas utique cum adnexa syrapha, quam non sine difficultate exegimus, quia non Romae, sed Mediolani iussa fuerat.

A SECRETIS.

PANCRATIUS

[11]

Actio dramatica FRANCISCI WIELAND – (Latine reddidit Andr. Haberl)

HYPH. Quia is nequaquam passus est. Recedens ego portendo lanceam. Ille nescio qui extortam ex meis manibus, contorsit, quo vides, abhinc ulnas quinquaginta. Hu, quam ille terribiliter torquebat oculos igneos! quam fervidum vomuit vaporem!

CORV. Satis est! Quid deinde factum?

HYPH. Longa umbra postea processit ex adversa parte pilae. Priusquam inspicerem accuratius, evaserant omnia!

CORV. Sed cur non clamavisti? Cur non ad persequendum concitasti alios?

HYPH. Primum ob eam rem, Corvine, quod, ut libenter pugnamus cum homine quolibet, ita umbras persecui omnino displicet: deinde, quia suo loco pendente adhuc tabula, nequaquam visum est necesse longius subsequi.

CORV. O monstrum stolidissimum et execrandum! Res tibi fatalis erit, capital fecisti.

HYPH. Nam quid narras? Quid est hoc: capital?

CORV. Quod passus es tecum loqui, qui non dixisset tesseram.

HYPH. Placide, Corvine, iudica! Nam quis non dixisse tibi dixerat?

CORV. Quae fuit eius tessera?

HYPH. Nomen imperatorum.

CORV. At imperatorum numen fuerat!

HYPH. Quasi vero multum differat *numen* dicas, an *nomen*.

CORV. Id te latet, asine, quae horum sit vis verborum? Numen imperatorum divinam sonat imperatorum naturam. Hoc quoniam nemo Christianus dicturus erat, a me consulto erat positum. Imperatorum nomen secure oines dixerint. Non igitur plurimum interest?

HYPH. Id ego non eram odoratus. Postea ipsi vigilabitis (*Abit*).

CORV. O me captum mente, qui inculti hominis statura motus non potius taurum ad pilam posuerim! Ille certe suum fecisset officium. Sed ego fisis eram ferocis robore, ardore oculorum, hirsuta barba, quae sola sunt nihili. Stultus homo etiam leone fortior ad nihili prorsus aptus est. Intream, nisi hoc fecerunt Christiani, homines perditissimi! Statim illi huius insanii stultitia in rem suam abusi sunt. (*Mora facta deliberat*): Papae! Quo mens abripitur? An membranam furatus est Pancratius? Hoc si comperissem, noctu et interdiu id agerem, ut odium explorerem meum eius sanguine (*Incedit huc illuc quasso capite*). Quantus is motus erit, quum luce prima cives Romani huc venerint! Suspident naso Corvinum, qui nocte proxima vigiliis praefuerit. Iniqua sane et sinistra haec sunt auspicia venationis! Si postea gratia Caesaris omnis nubibus abducta erit, totus extinguetur tui splendor sideris! At duo mihi supersunt canes venatici, in quibus iam spes reliqua posita est. Torquatus fideliter meam indagabit feram, dolus meus irretiet. (*In mobiles parietes*): Heus, Torquate, huc ades! Datam exsolves fidem! (*Torquatus tristis intrat*). Deduces nos in catacumbas: hoc enim vos caecos talparum cuniculos vocatis nomine. Sed ubi primum conatus eris nos decipere, perieris!

TORQ. Ah me absolve isto, Corvine, mune re! Et quem satis divexasti, tandem cum bona pace missum fac! Persensi vim tuam affatim. Homo Romanus iam ostende animi magnitudinem, dignus tuo ut sis nomine, generosae gentis dignus nomine.

(*Ad proximum numerum*).

Dr. JOSEPHUS FORNARI, *Moderator, Sponsor.*
ROMAE. – TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS.